Latvijas Mežu sertifikācijas padome

2022

Rezultātu monitoringa apskats un kompensāciju meža un zemes īpašniekiem noteikšanas metodes

Biotopu kartēšanas aktualitātes Latvijā. Rezultāti.

ES nozīmes aizsargājamie meža biotopu veidi	Kopējā platība valstī, ha	% Natura 2000	% ārpus Natura 2000
2180 Mežainas piejūras kāpas	58 548	44	56
9010 Veci vai dabiski boreāli meži*	92 807	32	68
9020 Veci jaukti platlapju meži*	16 233	28	72
9050 Lakstaugiem bagāti egļu meži	23 505	30	70
9060 Skujkoku meži uz osveida reljefa formām	1 879	39	61
9080 Staignāju meži*	28 560	32	68
9070 Meža ganības	407	34	66
9160 Ozolu meži (ozolu, liepu un skābaržu meži)	3 216	37	63
9180 Nogāžu un gravu meži*	7 228	60	40
91D0 Purvaini meži*	76 814	43	57
91E0 Aluviāli meži (aluviāli krastmalu un palieņu meži)*	14 905	30	70
91F0 Jaukti ozolu, gobu, ošu meži gar lielām upēm	819	90	10
91T0 Ķērpjiem bagāti priežu meži	6 930	38	62

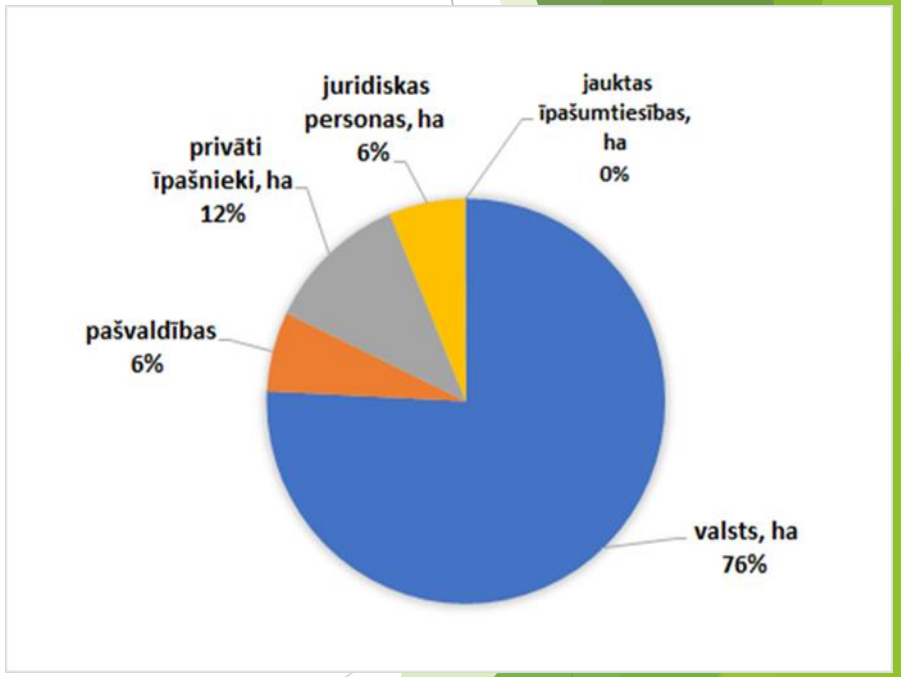

Biotopu kartēšanas aktualitātes Latvijā. Rezultāti. Ko darīt talāk?

1. **Meži.**

Projekta ietvaros apsekoti **854 426 ha** mežu teritoriju. ES nozīmes aizsargājamie meža biotopi konstatēti **331 760 ha**, kas ir 10% no Latvijas mežu zemju kopplatības (bez purviem).

ES nozīmes aizsargājamo meža biotopu grupā ietilpst 13 meža biotopu veidi
Apsekošanai atlasītās meža teritorijas ietvēra 26 % no visām mežu zemēm.
No apsekotajām platībām 20 % atradās ĪADT, bet 80 % ārpus ĪADT.

Lielāko daļu no visiem ES nozīmes mežu biotopiem aizņem *Veci vai dabiski boreāli meži* - 28 % !!!

Otrs biežāk sastopamais meža biotops ir *Purvaini meži* , kas aizņem 23 %.
Trešo lielāko grupu veido biotops *Mežainas piejūras kāpas*, aizņemot 18 % no konstatētajiem mežu biotopiem
Biotops *Staignāju meži* aizņem 9 %
Biotops *Veci jaukti platlapju meži* aizņem 5 %.
ES nozīmes meža biotops *Lakstaugiem bagāti egļu meži* veido 7 %

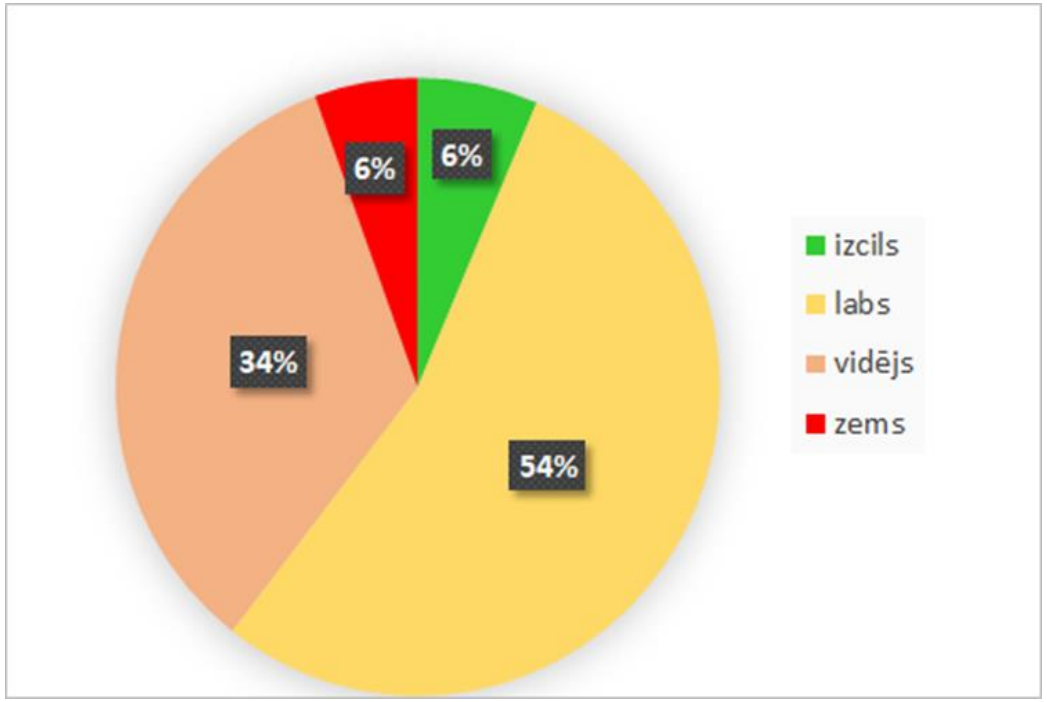

Biotopu vērtējums

- Apkopojot informāciju no pieejamajiem datiem par visiem ES nozīmes meža biotopiem kopā, redzams, ka **54 % platības biotopu kvalitātes vērtējums ir labs**.
- Diemžēl tikai 6 % gadījumu meža biotopu kvalitāte vērtēta kā izcila. 6 % gadījumu biotopu kvalitāte vērtēta kā zema. **Samērā lielu daļu 34 % veido biotopi ar vidēju kvalitātes vērtējumu.** Šie rādītāji sniedz ļoti maz informācijas, daudz būtiskāk ir analizēt kvalitātes sadalījumu konkrētos mežu biotopu veidos.
- Tāpat kartēšanas kvalitātes kontrole dabā liecina, ka ir gadījumi, kad izcils biotops tiek vērtēts kā labs, jo izcila kvalitāte reizēm tiek pielīdzināta ideālam biotopa stāvoklim, kas dabā var būt ļoti reti sastopams.

«Iznīcinātie ES nozīmes aizsargājamie mežu biotopi»…

- Periodā no 2017. - 2020. gadam mežsaimnieciskās darbības rezultātā (galvenokārt kailcirtes) zaudēti 3 500 ha mežu, kas bijuši atzīti par ES nozīmes meža biotopiem.
- ***Patreiz nav veikta detāla analīze par to, cik liela daļa platību ir zaudētas neatgriezeniski un cik liela daļa ciršanas vai citu pārveidojošu darbību rezultātā ir iznīcināti tāpēc, ka zaudējuši mežaudzi t.sk. veicot ceļu tīkla un meliorācijas sistēmu izbūves un atjaunošanas vai uzturēšanas darbus - informācija tiek precizēta.***
- Pēc šāda veida cirtēm Es nozīmes meža biotopos var uzskatīt, ka biotops ir iznīcināts - vairs nav galvenās pamata struktūras - mežaudzes. Nākotnes attīstības perspektīvas nav zināmas…
- Saglabājot zemes izmantošanas mērķi meža audzēšanai, teritorija kā meža zeme nav neatgriezeniski iznīcināta, tās nākotnes attīstību un atbilstību meža biotopam varēs vērtēt tikai pēc daudziem gadu desmitiem, bet patreizējā stadijā pēc kokaudzes nociršanas meža biotops šajā vietā vairs nav.

«Iznīcinātie zālāji»

Lielākās ES nozīmes aizsargājamo zālāju biotopu platības **ir iznīcinātas ārpus Natura 2000 teritorijām**, šādi gadījumi konstatēti **93 %.** Analizējot datus par iznīcinātiem ES nozīmes aizsargājamiem zālāju biotopu veidiem, secināms, ka lielākās platības ir zaudētas no 6270* *Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas* (621 ha), kam seko 6450 *Palieņu zālāji* ar 111 ha un 6510 *Mēreni mitras pļavas* ar 108 ha. Skatot pa iznīcināšanas veidiem, tad no visiem zālāju biotopu veidiem visvairāk uzarti ir 6270* *Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas,* 6510 *Mēreni mitras pļavas* un 6210 *Sausi zālāji kaļķainās augsnēs*. Arī turpmāk šie zālāju biotopu veidi ir vairāk pakļauti aparšanas riskam, jo to augsne ir produktīvāka, ņemot vērā lauksaimniecības attīstības perspektīvas un salīdzinot ar pārējiem ES nozīmes aizsargājamiem zālāju biotopu veidiem. Savukārt apmežojot vairāk ir iznīcināti 6270* *Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas*, 6410 *Mitri zālāji periodiski izžūstošās augsnēs* un 6450 *Palieņu zālāji*.

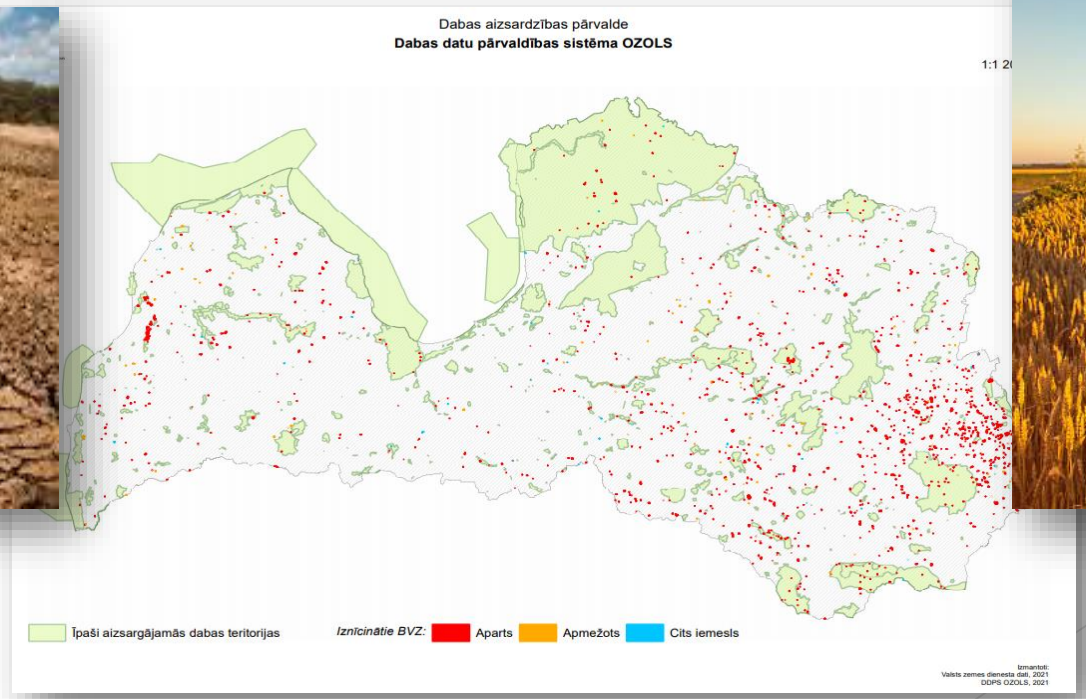

METSO programmas kompensācijas aprēķini ar objektu piemēriem — pastāvīgai vides aizsardzībai

Kompensācijas īpašniekiem – Somijā un Latvijā

- ✓ Somijas METSO programmas labā piemēra pārņemšana (brīvprātīga dabas vērtību saglabāšana)
- ✓ Priekšlikums padomāt par brīvprātīgu apņemšanos, kur meža īpašnieks var apņemties kaut ko nedarīt īsākā vai garākā termiņā un par to saņemt kompensāciju
- ✓ Priekšlikums izmaksāt pilnu audzes vērtību, aprēķinot tīro tagadnes vērtību, un pēc tam maksājot arī ikgadējās kompensācijas
- ✓ Vai Latvijā to var pārņemt? <u>Tas ir iespējams.</u>

Izmaksājot atbalstu, jāievēro valsts atbalsta nosacījumi

Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta 1.punkts nosaka:
Ja vien Līgumi neparedz ko citu, ar iekšējo tirgu nav saderīgs nekāds atbalsts, ko piešķir dalībvalstis vai ko jebkādā citā veidā piešķir no valsts līdzekļiem un kas rada vai draud radīt konkurences izkropļojumus, dodot priekšroku konkrētiem uzņēmumiem vai konkrētu preču ražošanai, ciktāl tāds atbalsts iespaido tirdzniecību starp dalībvalstīm.

No regulas «… ar kuru, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu, dažu kategoriju atbalstu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgu ar iekšējo tirgu un ar kuru atceļ Komisijas Regulu (ES) Nr. 702/2014» projekta izriet, ka:

- Natura 2000 teritorijās un mikroliegumos atbalstu par platībatkarīgiem traucēkļiem, kas izriet no noteiktām obligātajām prasībām meža teritorijās var piešķirt **katru gadu par meža platības hektāru** (vienreizēja kompensācija nav paredzēta)
- Tātad Natura 2000 teritorijās un mikroliegumos METSO programmas vienreizējās kompensācijas nevar piemērot, jo tas neatbilst EK noteiktajiem valsts atbalsta nosacījumiem
- Ārpus Natura 2000 pārsvarā var maksāt tikai vienreizējus maksājumus par brīvprātīgām saistībām

Aizsargājamie meži Somijā

Natura 2000:

- Meži galvenokārt ir valsts īpašums
- Ja privātā mežā tiek veidota aizsargājama teritorija, īpašnieks ir tiesīgs saņemt vienreizēju kompensāciju no valsts (Likums par nekustamā īpašuma un speciālo tiesību izpirkšanu)
- Prioritāte īpašuma maiņai pret līdzīgu īpašumu. Ja piedāvātais īpašums ir vērtīgāks, īpašnieks maksā starpību.
- Ja vienošanās netiek panākta, valsts atpērk īpašumu par pilnu vērtību, kas tiek aprēķināta individuāli (pāriet valsts īpašumā)
- Ikgadējās kompensācijas nemaksā (Natura 2000 meži nav iekļauti KLP Stratēģiskajā plānā)

Ārpus Natura 2000 (bet ne tikai METSO) - vispārējās dabas aizsardzības prasības meža apsaimniekošanā (Forest Act):

- Mežus apsaimnieko un izmanto tā, lai tiktu nodrošināti vispārējie apstākļi mežu bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgu biotopu - teritorijas to dabiskā vai daļēji dabiskā stāvoklī, ko var skaidri nošķirt no apkārtējās dabas – saglabāšanai
- Īpaši aizsargājamas dzīvotnes aizņem mazu platību no kopējās teritorijas
- Netiek kompensēti zaudējumi, kas nepārsniedz minimālo zaudējumu slieksni – 4% no potenciāli pārdodamās mežaudzes, vai mazāki par 3 000 EUR

Brīvprātīga aizsardzība - METSO

- ✓ Papildus risinājums, lai risinātu problēmas komerciālajos mežos (vērtīgo teritoriju aizsardzība + konektivitāte)
- ✓ Programmas fokusā ir biotopi
- ✓ **METSO pilotprogramma no 2002-2007**:
  - Testēja inovatīvas pieejas
  - Bottom-up brīvprātīga pieeja, kompensācija
  - Pozitīva iesaistīto pušu sadarbības pieredze
  - Monitorings, pētījumi, izvērtējums, ziņojumi
  - Iesaistīto pušu, t.sk. ekspertu, darba grupas

METSO 2008 - 2025

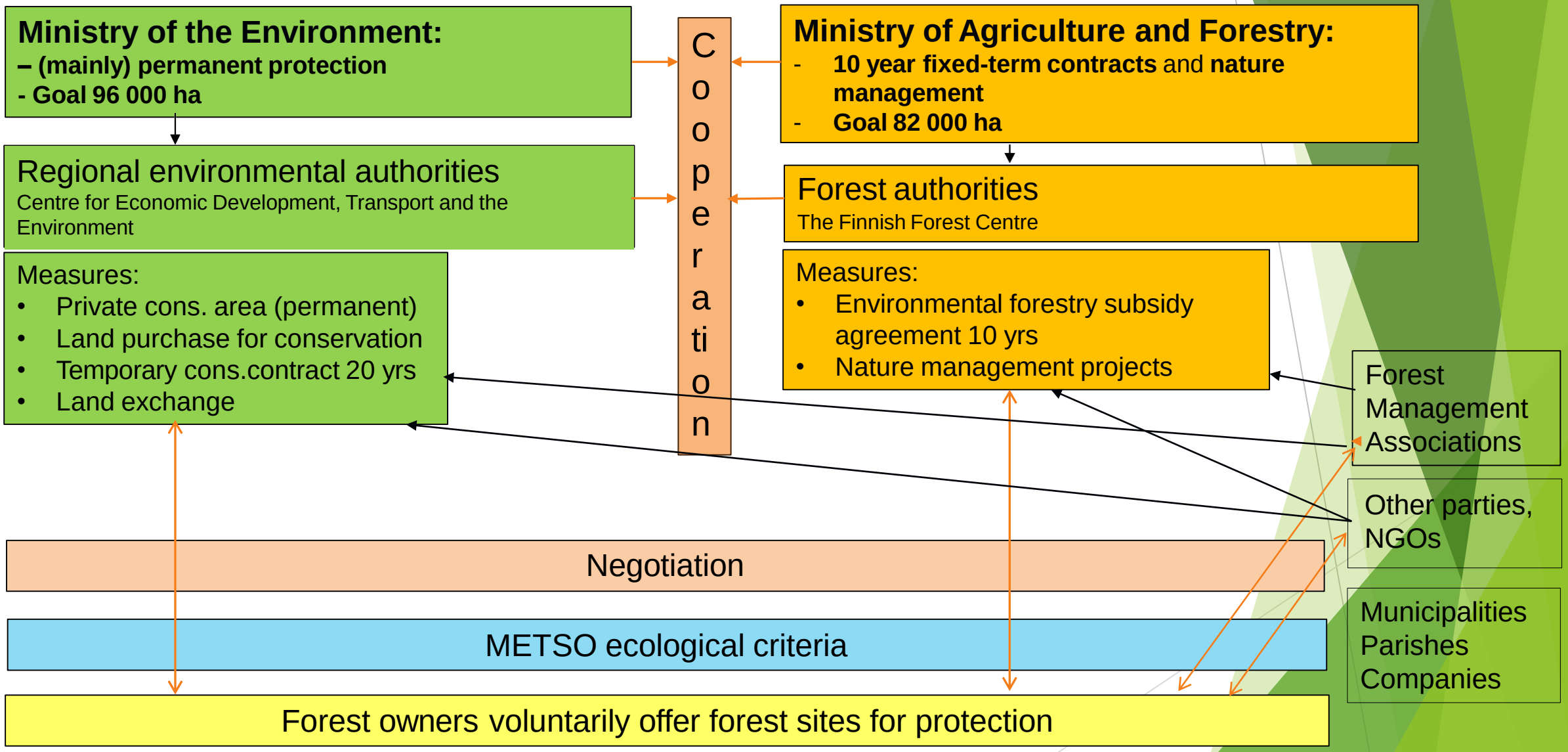

*Terhi Koskela, 07.03.2022

METSO financies in 2008–2020, Ministry of the Environment and Ministry of Agriculture and Forestry (milj.EUR)

Year	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Total
METSO conservation areas (Min. Env.)	8,7	9,7	21,3	24,4	33,9	34,2	36,8	28,7	21,5	18	23,2	28,4	35,2	**324,1**
Environmental subsides and nature management (Min. Agr. For.)	6,9	7,5	10,1	10,9	6,8	5,7	6,6	3	4,1	3,6	5,1	5,8	8,4	**84,5**

*Kimmo Syrjänen/Terhi Koskela, 07.03.2022.

Annual area (ha) of protected areas and environmental forestry subsidy agreements and implementation of nature management projects in METSO

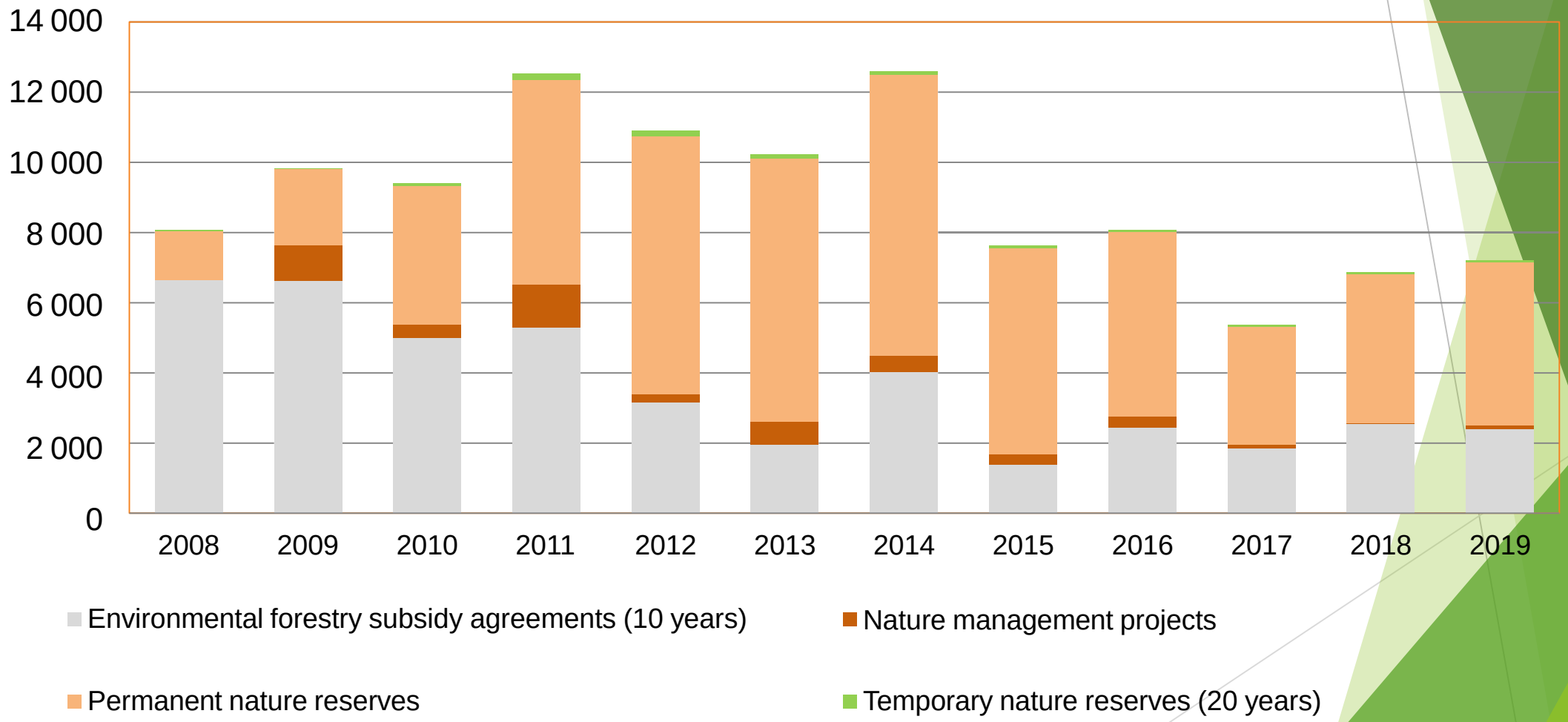

*Kimmo Syrjänen/Terhi Koskela, 07.03.2022.

RELATIONSHIP TO OTHER PROGRAMMES AND STRATEGIES

Finland's National Forest Strategy

LMSP

METSO 2008 – 2025 teritoriju atlases kritēriji

10 meža dzīvotņu tipi ar augstu bioloģiskās daudzveidības vērtību, t.sk. ES nozīmes biotopi (piem. purvaini meži 91D0*, veci vai dabiski boreāli meži 9010*, parkveida pļavas un ganības 6530*, veci, jaukti platlapju meži 9020*, meži pie ūdenstecēm, piekrastes meži u.c.)

- Visvairāk tiek meklētas lielas platības, kurās sastopami vairāki augstas kvalitātes biotopi
- Tiek ņemts vērā struktūras raksturojumu – mežaudzes vecums, atmirusī koksne, atvērumi, koki ar deguma pēdām, vējgāzes
- Aizsargājamās sugas
- Hidroloģiskais režīms
- Platība un konektivitāte ar esošajām aizsargājamajām teritorijām
- Sociālie kritēriji – ekotūrisms, rekreācija

METSO ilgtermiņa mehānismi

1) Pastāvīgā aizsardzība (privātās ĪADT) – populārākā
   - Vienreizēja koksnes vērtības kompensācija, nav ikgadējo maksājumu
   - Īpašumtiesības tiek saglabātas, taču pārdodot īpašumu, saglabājas saistības
   - Pamata stratēģija - neiejaukšanās, saimnieciskā darbība nenotiek
   - 2020.gadā kopā 3 000 ha, vidējā platība 9 ha, 6 900 EUR/ ha

2) Zemes atpirkšana
   - Kompensē koksnes un zemes vērtību
   - Īpašumtiesības pāriet valstij
   - 2020.gadā kopā 1 800 ha, vidējā platība 9 ha, 5 800 EUR/ha
3) Zemes maiņa
4) Līgumi uz 20 gadiem – gandrīz netiek izmantota
   - Vienreizējs maksājums, tiek kompensēti finansiālie zaudējumi
   - Pamata stratēģija - neiejaukšanās, saimnieciskā darbība nenotiek
   - Pārdodot īpašumu, saistības saglabājas
   - 2020.gadā kopā ~300 ha, vidējā platība 10 ha, 2 900 EUR/ha

METSO ilgtermiņa mehānismi – kopējās iezīmes

- ✓ Pastāvīgā aizsardzība – nav jāmaksā nodoklis par saņemto maksājumu
- ✓ Pārdodot īpašumu, saistības saglabājas
- ✓ Pastāvīgās aizsardzības un zemes atpirkšanas gadījumā kompensācija ir izteikti lielāka nekā īslaicīgas aizsardzības gadījumā
- ✓ METSO netiek iekļauti visi pieteiktie meži
- ✓ Vides ministrija, reģionālās vides institūcijas. Par finansējuma piešķiršanu lemj reģionālie centri, ņemot vērā reģionālās dabas aizsardzības prioritātes

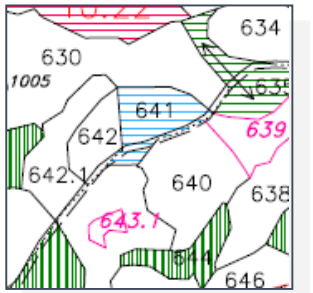

METSO īstermiņa mehānismi

Mērķis – bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un palielināšana 82 000 ha

1. Līgumi uz 10 gadiem – otra populārākā
   - Pamata kompensācija, zāģēšanas vērtība (citas, piemēram, pieteikuma sagatavošana)
   - 2020.gadā kopā 3 500 ha, vidējā platība 2.7 ha, 2 100 EUR/ ha
   - Netiek kompensēti zaudējumi, kas nepārsniedz minimālo zaudējumu slieksni – 4% no potenciāli pārdodamās mežaudzes, vai mazāki par 3 000 EUR
   - Pārdodot īpašumu, saistības saglabājas
   - Par saņemto maksājumu ir jāmaksā nodoklis
2. Dabas apsaimniekošanas projekti
   - Mērķis – veicināt biotopu kvalitāti uzlabojošu mežu apsaimniekošanu
   - 2020.gadā kopā 128 ha
   - Tiek izsludināta atklāta projektu atlase

METSO izaicinājumi

Lai gan METSO ir kļuvis par plaši pieņemtu pozitīvu zīmolu, kam ir laba reputācija meža īpašnieku un iesaistīto pušu vidū, programmā ir arī izaicinājumi, tostarp:

- ✓ Finanšu un cilvēkresursu saglabāšana, mainoties valdībām
- ✓ Aizsargājamo teritoriju mazās platības un sliktā konektivitāte jeb savienojamība
- ✓ Pieaugošais sadarbības apjoms palielina darba daudzumu, patērēto laiku un resursus
- ✓ Pētījumu rezultātu integrēšana

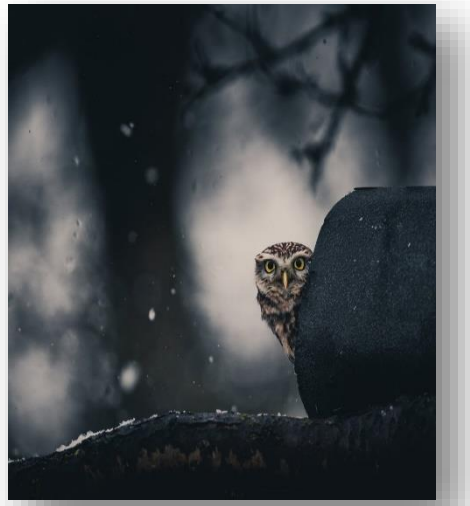

Tālākie soļi

- ✓ Natura 2000 teritoriju veidošana nosaka EK – tās nevar atcelt:
  - jāņem vērā EK nosacījumi par valsts atbalstu (regulas projekts) – tikai ikgadējas kompensācijas
  - Somijā kompensācijas Natura 2000 teritorijās nemaksā, bet atpērk

LIFE integrētā projekta LatViaNature ietvaros ir veikta mežu īpašnieku aptauja, kā detalizēts rezultātu izvērtējums būs pieejams jūnija beigās

METSO programmas pieprasītākā mehānisms – pastāvīga aizsardzība

METSO programmas elementi nākotnē mikroliegumos, kas atrodas ārpus Natura 2000?

Latvijas KLP Stratēģiskajā plānā Natura 2000 mežu kompensācijām:

- **līdz 2025.gadam ir ieplānoti 11,9 milj.EUR**
- **paredzētas tiesības pieprasīt līdz 21 milj.EUR no valsts budžeta, lai segtu kompensācijas līdz 2027.gadam**

- ✓ Natura 2000 kompensāciju saņēmēju loks